

УДК 159.942

DOI: [https://doi.org/10.17721/upj.2024.1\(21\).1](https://doi.org/10.17721/upj.2024.1(21).1)

Глушко Ю. Р.,

магістр психології,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
E-mail: glushko301@gmail.com
ORCID: 0009-0006-5214-1405

Корніцька В. І.,

магістр психології,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
E-mail: nika.kornitskaya@gmail.com
ORCID: 0000-0001-9995-3984

Виноградов О. Г.,

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри соціальної психології,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
E-mail: a.g.vinogradov@knu.ua
ORCID: 0000-0003-1250-3863

ІНФРАГУМАНІЗАЦІЯ РОСІЯН УКРАЇНЦЯМИ ПІД ЧАС ВІЙНИ: РОЛЬ СПРИЙНЯТТЯ СТАБІЛЬНОСТІ ТА ЛЕГІТИМНОСТІ ГРУПОВИХ СТАТУСІВ

Дослідження присвячене вивченню явища інфрагуманізації в контексті російсько-української війни. Інфрагуманізація розглядається як тенденція приписувати меншою мірою вторинні (суто людські) емоції представникам аутгрупи порівняно з інгрупою. Метою роботи є розкриття ролі сприймання українцями стабільності та легітимності статусних відмінностей у прояві інфрагуманізації щодо росіян, а також узагальнення методологічних підходів до вивчення та вимірювання цього феномену. У дослідженні взяли участь 101 український психо-

лог (83,2% жінки; середній вік 35 років). Учасникам пропонувалося оцінити ступінь вираженості первинних та вторинних емоцій у про-тагоністів (українських та російських психологів) у чотирьох сцена-ріяx, що пов'язані з проведенням тренінгів для українських біженців (ситуації позитивного та негативного зворотного зв'язку від учасників тренінгу). Окремо вимірювалося сприймання стабільності політичного режиму в Росії та легітимності вторгнення РФ в Україну. Для аналізу даних використовувався багатофакторний дисперсійний аналіз та множинна лінійна регресія. Результати підтвердили наявність ефекту інфрагуманізації для негативних емоцій – учасники приписували біль-ше негативних вторинних емоцій українським психологам порівняно з російськими. Регресійний аналіз показав, що сприймання стабільності політичного режиму в Росії негативно пов'язане з рівнем інфрагумані-зації ($b = -0,20$, $p < 0,01$), тоді як сприймання легітимності вторгнення позитивно пов'язане з інфрагуманізацією ($b = 0,16$, $p < 0,01$). Це оз-начає, що учасники, які вважали політичний режим Росії нестабільним і виправдовували вторгнення РФ в Україну, демонстрували вищий рі-вень інфрагуманізації росіян.

Ключові слова: інфрагуманізація, стабільність, легітимність, емоції, міжгруповий конфлікт.

Вступ

Постановка проблеми. Впродовж останніх десятиліть значно зріс інтерес психологів до розуміння взаємовідносин між окремими людьми та групами. Цей сплеск інтересу викликав численні емпірич-ні дослідження, присвячені механізмам формування ставлення до представників різних соціальних груп. Одним з цікавих феноменів є тенденція приписувати членам своєї групи/соціуму/громади («інгру-па») більшу ступінь людськості порівняно з тими, хто до неї не нале-жить («аутгрупа»). Таке сприймання здійснює вплив на поведінку в діапазоні від просоціальних дій до дискримінації (Leyens, Demoulin, Vaes, Gaunt, & Paladino, 2007).

Повномасштабне збройне вторгнення Росії в Україну стало ката-лізатором глибоких змін у соціальній динаміці, посиливши конфлікт між українським і російським народами та загостривши відчуття ди-ференціації «ми – вони». Під час ескалації будь-якого конфлікту ба-жання відмежовувати свою групу від чужої може здаватися цілком зрозумілим і природним. Однак, при заглибленні у складність цієї мі-жгрупової боротьби виникає запитання: «Що спонукає людей вчиняти

акти насильства проти представників чужої групи?». J. Lang (2020) пропонує інтерпретацію цього явища через своє дослідження дегуманізації. Він стверджує, що акти насильства є не лише результатом ослаблення моральних обмежень, а радше походять від посилення виправдань таких дій. Ці виправдання слугують психологічним буфером, що дозволяє людям раціоналізувати і навіть морально виправдовувати насильницьку поведінку щодо інших, які сприймаються як інші, чужі. У контексті російсько-української війни ці виправдання можуть проявлятися в різних формах, починаючи від актуалізації історичних образ, виробленні політичних ідеологій до проведення масштабних пропагандистських кампаній і домінуванні дегуманізаційної риторики в засобах масової інформації щодо ворога.

Починаючи з роботи J. Leuens та його колег (2000), у науковій спільноті великий інтерес почали виявляти більш тонкій формі дегуманізації – «інфрагуманізації», що на протигагу крайнім проявам дегуманізації, може проявлятися у повсякденних неявних когнітивних процесах. На відміну від дегуманізації, інфрагуманізація є приписуванням меншої людськості чужій групі відносно своєї групи, а не повної відсутності людськості.

Теоретичний аналіз

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В умовах міжгрупового насилля між двома націями дегуманізація аутгрупи є супроводжуваним явищем. З початком повномасштабної війни в Україні стала помітною тенденція до «отваринення» нападників у масовій культурі. При цьому збільшення рівня дегуманізації є двостороннім та супроводжується легітимацією жорстокості до ворога. Згідно з N. Kteily та його колег (2016) люди, які вірять, що чужа група дегуманізує їхню, дегуманізують цю групу у відповідь. Ця «мета-дегуманізація» загострює міжгруповий конфлікт (Landry et al., 2022) та сприяє агресії, спрямованій на аутгрупу, і робить це незалежно від «мета-упередженого ставлення», тобто віри в те, що зовнішня група ненавидить мою інгрупу.

Більш пізні дослідження J. Leuens (2009) показали, що наявність конфлікту не є необхідним для явища інфрагуманізації, але воно може бути достатньою умовою його виникнення. N. Delgado (2009) у своїй праці розглядає насильство як модератор інфрагуманізації, при цьому воно не обов'язково має бути пов'язано з інгрупою чи аутгрупою. Насправді зв'язок між дегуманізацією та насильством, ймовірно, є двонаправленим і взаємопідсилювальним, оскільки є підтвердження, що

дегуманізація може виникнути у результаті акту насильства (Bandura, 1999; Luft, 2015).

У науковій спільноті склалася традиція дослідження інфрагуманізаційного упередження за допомогою теорії первинності та вторинності емоцій (Leyens, 2000; Brown, 2007; Russo, & Mosso, 2019). Як зазначає J. Leyens (2000), критерієм належності емоції до групи первинних чи вторинних є відповідь на питання «Чи властива ця емоція такій тварині як кролик або риба?». За Р. Екман (1992) існують певні характеристики вирізнення базових емоцій. У контексті інфрагуманізації нас цікавлять саме такі як: присутність в інших приматів, швидкий початок, коротка тривалість і мимовільний прояв (presence in other primates, quick onset, brief duration, and unbidden occurrence). Відповідно люди можуть розрізнати первинні емоції, які зазвичай сприймаються як універсальні, спричинені зовнішніми чинниками та пов'язані з низьким рівнем пізнання, та вторинні емоції, які включають складніші когнітивні процеси. На думку авторів (Leyens et al., 2000; Demoulin et al., 2004), цей поділ є вирішальним, щоб посилатися на емоції, які властиві людям та тваринам (наприклад, страх, радість) і на ті, які є виключно людськими (наприклад, жаль, надія). Власне інфрагуманізаційне упередження має місце в ситуації приписування вторинних емоцій більшою мірою своїй групі, ніж чужій (Leyens та колеги, 2000). З цього слідує думка про те, що приписування суто людських емоцій представникам своєї групи проти чужих груп призводить до проявів дискримінації у міжгрупових стосунках.

Які чинники можуть сприяти більшій бо меншій вираженості інфрагуманізації? В деяких дослідженнях було показано, що сприймання легітимності та стабільності статусних відмінностей відіграє фундаментальну роль у поясненні міжгрупової динаміки: вони у статистичній взаємодії визначають когнітивні, емоційні та поведінкові реакції на міжгруповий контекст (Bettencourt, Dorr, Charlton, & Hume, 2001). Дослідження J. Lang (2020) показують, що акти насильства в першу чергу викликані не послабленням моральних обмежень щодо заподіяння шкоди іншим, а посиленням виправдань для цього. С. Mosso з колегами (2019) також пояснюють інфрагуманізаційне упередження через сприймання таких шляхів виправдання як стабільність та легітимність міжгрупових статусів. У їхньому дослідженні розглядалися прояви інфрагуманізації серед італійців через порівняння первинних та вторинних емоцій, приписуваних самим італійцям (високий статус, інгрупа) та іммігрантам з Африки (низький статус, аутгрупа).

Дослідники підтвердили гіпотезу про те, що учасники, які сприймають статусні відмінності як нестабільні та законні, мають вищий рівень інфрагуманізації, ніж ті, хто сприймає статусні відмінності як стабільні та/або нелегітимні (Russo, & Mosso, 2019).

Мета статті полягає у розкритті ролі сприймання українцями стабільності та легітимності статусних відмінностей в дослідженні явища інфрагуманізації стосовно росіян в контексті російсько-української війни, а також узагальненні методологічних підходів до вивчення явища інфрагуманізації.

Методологія дослідження

Виклад основного матеріалу. Безпосереднім поштовхом до проведення цього дослідження стала масова негативна реакція частини українських психологів на факти проведення психотерапевтичної роботи російських психологів з українськими біженцями. Крім того, наш дослідницький інтерес значною мірою був окреслений методологією дослідження конструкту інфрагуманізації, яка суттєво відрізняється від поширених в українській психології. У західному науковому середовищі склалась традиція дослідження цього явища за допомогою порівнянь первинних і вторинних емоцій, приписуваних інгрупі та аутгрупі, за допомогою багатofакторного дисперсійного аналізу (Leyens, 2001; Brown, 2007; Russo, & Mosso, 2019). Індекс інфрагуманізації обчислюється шляхом віднімання оцінок ступеню переживання вторинних позитивних емоцій, приписуваних членам аутгрупи, від оцінок ступеню переживання вторинних позитивних емоцій до членів інгрупи (Russo, & Mosso, 2019). R. Brown та колеги (2007) зазначають, що «докази явища інфрагуманізації вказують на будь-яку статистичну інтеракцію факторів Група та Емоція». На нашу думку, такий підхід може містити в собі щонайменше два проблемних моменти, які перешкоджають коректній операціоналізації явища інфрагуманізації:

1) труднощі диференціювання емоцій на первинні та вторинні, оскільки індивідуальна суб'єктивна категоризація емоцій учасниками експерименту може відрізнитися від теоретичної;

2) спосіб обчислення показника інфрагуманізації з врахуванням формату шкали оцінювання вираженості емоцій, оскільки дихотомічний підхід (емоція присутня/відсутня) суттєво обмежує оцінку вираженості емоції.

Процедура дослідження і вибірка. Нашу вибірку складає 101 досліджуваний (83.2% жінки; $M = 35.05$, $SD = 14.7$). Ми відібрали

вибірку із психологів різного віку та різного професійного досвіду, щоб отримати дані від групи високого статусу (українські психологи).

Представники групи із низьким статусом для українців – російські психологи – виступали у ролі персонажів стимульних сценаріїв. Таким чином, ми визначаємо статусні відмінності в контексті національних груп. Такий підбір досліджуваних зумовлений повномасштабним збройним вторгненням Росії на територію України, що спровокувало радикалізацію суспільних відносин та поглиблення конфлікту між українським та російським народами.

Вимірювання

Легітимність. Учасників просили оцінити за 7-бальною шкалою Лікерта (0 – повністю не згодні, 6 – повністю згодні) чи погоджуються вони з твердженням: «Однією з головних причин повномасштабного вторгнення Росії в Україну було бажання України приєднатися до НАТО». Ми виходили з того, що визнання учасником відповідальності України за початок війни буде слугувати частково виправданням дій росіян. Проте, як стало зрозуміло пізніше, можливе й кардинально протилежне тлумачення: «Україна має повне право самостійно визначати свою зовнішньополітичну орієнтацію, тому агресія проти неї внаслідок планів приєднатися в майбутньому до НАТО заслуговує на негативне ставлення до росіян».

Стабільність. Учасників попросили оцінити за шкалою Лікерта, чи погоджуються вони з твердженням: «Я думаю, що росіяни повстануть проти діючої влади» (0 – повністю не згодні, 6 – повністю згодні). Першочергово ми планували створити сумарний індекс показника стабільності, який би включав ще оцінку твердження: «Я думаю, що російсько-українська війна закінчиться найближчим часом». Але, оскільки ці запитання істотно не корелювали між собою, ми відмовилися від цієї ідеї. Ймовірно, друге запитання вимірює інший глибинний конструкт і наша гіпотеза про схожі мотиви цих запитань не підтвердилась.

Інфрагуманізація. Учасникам дослідження було представлено 4 сценарії, в яких головні герої (протагоністи) були психологами, що переживали позитивний або негативний досвід, проводячи тренінги з українськими біженцями.

Прикладом позитивного досвіду є сценарій «Психолог з України/Росії проводить тренінг по роботі з травмою для української аудиторії. Більшість учасників тренінгу відчули психологічне полегшення

та висловлювали подяку». Прикладом негативного досвіду є ситуація «Психолог з України/Росії проводить тренінг по роботі з травмою для української аудиторії. Знайшлися учасники, які висловлювали обурення та дискомфорт».

Після ознайомлення з кожним сценарієм учасники повинні були оцінити ступінь вираженості у протагоніста восьми емоцій. Чотири емоції вважались первинними – щастя, задоволення, сум, злість (Kemper, 1987; Neilman, 1998) і чотири були вторинними: гордість, натхнення, розчарування, провина (Voeckaerts, 2010).

На нашу думку, важливо було перевірити, чи має диференціація на первинні і вторинні емоції загальноприйнятий характер чи більш індивідуальний. Для цього ми попросили досліджуваних класифікувати емоції на первинні і вторинні. Ми отримали наступний розподіл відповідей.

Таблиця 1

Розподіл емоцій на первинні і вторинні

Емоція	Характеризує виключно людей	Характеризує і людей, і тварин	Характеризує виключно тварин
Щастя	52	47 (46,5)	2 (2)
Задоволення	1 (1)	97 (96)	3 (3)
Сум	12 (11,9)	87 (86,1)	2 (2)
Злість	10 (9,9)	86 (85,1)	5 (5)
Гордість	88 (87,1)	11 (10,9)	2 (2)
Натхнення	96 (95)	5 (5)	0
Розчарування	75 (74,3)	25 (24,8)	1 (1)
Провина	41 (40,6)	59 (58,4)	1 (1)

Примітки: наведено частоти відповідей і відсотки (у дужках)

Як можна бачити, задоволення, сум та злість чітко диференційовані більшістю як первинні емоції, натомість гордість, натхнення та розчарування більшість учасників віднесли до вторинних емоцій. Щастя і провина не підтвердилися як чітко диференційовані емоції.

В деяких дослідженнях використовували методику опису емоцій протагоніста, за якою учасники вибирали емоції зі списку (Leyens, та ін., 2000a; Leyens та ін., 2001). Подальші дослідження також використовували оцінювання ступеню переживання емоції («Будь ласка, оцініть, в якій мірі протагоніст відчуває наступні емоції»), за шкалою від 1 (дуже слабо) до 7 (дуже сильно) (Cortes, Demoulin, Rodriguez, Rodriguez, & Leyens, 2005; Gaunt, 2009; Leyens, et al., 2001; Paladino, et al., 2004). Ми в своєму дослідженні скористалися другим способом, оскільки він дозволяє отримати більш надійні показники.

Згідно з першою працею J. Leyens та його колег, інфрагуманізація виникає, коли є значно більша атрибуція як позитивної, так і негативної валентності вторинних емоцій щодо внутрішньої групи порівняно з іншою групою, і коли атрибуція первинних емоцій не відрізняється між двома групами (Leyens, et al., 2001).

Отже, для обчислення індексу інфрагуманізації потрібно виміряти вираження емоції, що приписується своїй і чужій групі, та прийняти рішення на базі чого робити класифікацію емоцій на первинні та вторинні. Для останньої дилеми можна запропонувати наступні варіанти вирішення:

1) прийняття рішення на основі теоретичної класифікації (Mosso, 2018);

2) прийняття рішення на базі описових статистик та думки більшості з використанням процедури «manipulation check»;

3) прийняття рішення індивідуально для кожного досліджуваного на базі індивідуальної класифікації емоцій для кожної людини з використанням подальшої процедури багаторівневого моделювання.

При цьому можна використовувати дихотомічну шкалу як у Russo, & Mosso (2019), а можна 7-бальну, яку використовували Cortes, Demoulin, Rodriguez, Rodriguez, & Leyens (2005). Застосування нами дихотомічної шкали не дало значущих результатів, тому ми використовували в аналізі оцінки вираженості емоцій за семибальною шкалою.

Результати і обговорення

Ми почали із розрахунку індексу інфрагуманізації. Ми знайшли середні значення первинних та вторинних емоцій різної модальності приписувані члену інгрупи (український психолог) та аутгрупи (російський психолог) за чотирма сценаріями (Cortes, Demoulin, Rodriguez, Rodriguez, & Leyens, 2005; Gaunt, 2009; Leyens, et al., 2001;

Paladino, et al., 2004). Далі використовувалося дослідження з повторними вимірюваннями з наступним планом: (приналежність протагоніста: інгрупа/аутгрупа) X (тип емоції: первинна/вторинна) X (валентність емоцій: позитивна/негативна) X (ситуація: успіх/неуспіх). Взаємодія цих факторів передбачала дизайн дослідження 2 x 2 x 2 x 2. Враховуючи те, що кожна умовна ситуація була представлена двома емоціями відповідної модальності і типу емоції, отримуємо 32 можливих спостереження для кожного досліджуваного.

Усі головні ефекти, крім національності головного героя, виявилися статистично значущими, а також була значущою передбачувана двофакторна взаємодія ситуації та знаку емоції ($p < 0,001$) та знаку і виду емоції ($p = 0,0096$). Отримана модель змогла пояснити 34% дисперсії залежної змінної ($R^2 = 0,339$)

Таблиця 2

Результати багатфакторного дисперсійного аналізу

	Коефіцієнт	Ст. похибка	t	P
Константа	2,500	0,186	13,438	< 0,001 ***
Протагоніст	0,162	0,263	0,619	0,536
Ситуація	-1,767	0,263	-6,718	< 0,001 ***
Знак емоції	-1,883	0,263	-7,160	< 0,001 ***
Тип емоції	-0,616	0,263	-2,342	0,019 *
Протагоніст * Ситуація	-0,139	0,372	-0,375	0,707
Протагоніст * Знак емоції	-0,372	0,372	-1,000	0,317
Ситуація * Знак емоції	5,023	0,372	13,501	< 0,001 ***
Протагоніст * Тип емоції	0,313	0,372	0,844	0,398
Ситуація * Тип емоції	0,081	0,372	0,219	0,826
Знак емоції * Тип емоції	0,965	0,372	2,594	0,009 **
Протагоніст * Ситуація * Знак емоції	-0,383	0,526	-0,729	0,465
Протагоніст * Ситуація * Тип емоції	0,267	0,526	0,508	0,611

Протагоніст * Ситуація * Тип емоції	-0,360	0,526	-0,685	0,493
Ситуація * Знак емоції * Тип емоції	-0,511	0,526	-0,972	0,331
Протагоніст * Ситуація * Знак емоції * Тип емоції	0,0348	0,744	0,047	0,962

Примітки: * – рівень значущості 0,05; ** – рівень значущості 0,01

За R. Brown, доказом феномену інфрагуманізації є будь-який статистично значущий ефект інтеракції, який включає Групу та Емоцію. Ми розрахували індекс інфрагуманізації шляхом усереднення оцінок, приписуваних членам аутгрупи, від вторинних емоцій, приписуваних членам інгрупи (Brown et al., 2007). Ця процедура дозволила нам отримати вимірюваний показник конструкту «інфрагуманізація», який був покладений в основу побудови регресійних моделей в якості залежної змінної.

Ми побудували модель множинної лінійної регресії для прогнозування ступеню інфрагуманізації протагоніста. Предикторами у моделі виступили оцінка учасником стабільності та легітимності пануючого політичного режиму в аутгрупі.

Таблиця 3

Лінійна регресійна модель інфрагуманізації

	Коефіцієнт	Стд. похибка	T	p
Константа	0,410	0,153	2,680	0,00863 *
Стабільність	-0,203	0,078	-2,586	0,01119 *
Легітимність	0,163	0,060	2,702	0,00812 **

Примітки: * – рівень значущості 0,05; ** – рівень значущості 0,01

З Таблиці 3 бачимо, що змінні стабільність та легітимність суттєво і статистично значущо пов'язані із залежною змінною. Однак, стабільність обернено впливає на інфрагуманізацію ($b = -0,20$, $p < 0,01$), а легітимність впливає прямо ($b = 0,16$, $p < 0,01$). Зменшення

стабільності та збільшення легітимності супроводжується зростанням інфрагуманізації. Отримана модель змогла пояснити 11% дисперсії залежної змінної ($R^2 = 0.109$), що відповідає результатам аналогічних попередніх досліджень Russo, & Mosso (2019).

На другому етапі ми розширили нашу модель, додавши статистичну інтеракцію між предикторами, оскільки така модель виявилася значущою в дослідженні Russo, & Mosso (2019). З таблиці 4 бачимо, що суттєво з залежною змінною пов'язана лише змінна легітимність ($b = 0,22$, $p < 0,01$), стабільність втратила значущість. Відсутність модеруючого ефекту може бути пов'язана з недостатнім об'ємом вибірки і потребує перевірки на більшій сукупності. Отримана модель дещо покращилась та змогла пояснити 12 % дисперсії залежної змінної ($R^2 = 0,12$).

Таблиця 4

Лінійна регресійна модель інфрагуманізації з інтеракцією предикторів

	коефіцієнт	Стд. Похибка	T	P
Константа	0,344	0,165	2,088	0,0394 *
Стабільність	-0,147	0,094	-1,568	0,1202
Легітимність	0,223	0,082	2,713	0,0079 **
Стабільність* Легітимність	-0,041	0,038	-1,070	0,2874

Примітки: * – рівень значущості 0,05; ** – рівень значущості 0,01

Отже, нам майже вдалося відтворити дослідження (Russo, & Mosso, 2019) на іншій культурі і проблемній ситуації, що доводить релевантність теорії цих досліджень стосовно можливих чинників інфрагуманізації. При адаптації моделі дослідження до контексту російсько-української війни конструкти легітимності та стабільності набули дещо іншого смислового наповнення. Якщо в дослідженні Russo, & Mosso вони стосувалися сприймання статусних міжгрупових відмінностей, а легітимність – виправдання власної переваги над групою, то в нашій роботі стабільність присвячена сталості політичного режиму у чужій групі внаслідок свідомого вибору російських громадян, а легітимність – виправданню військового нападу Росії на Україну «об'єктивними причинами».

Таким чином, ми отримали прямий зв'язок легітимності та зворотний зв'язок стабільності з рівнем інфрагуманізації.

Висновки

Результати дослідження підтвердили гіпотезу про роль стабільності і легітимності в дослідженні явища інфрагуманізації у контексті російсько-української війни. Члени групи з високим статусом (українці), які вірили у те, що росіяни не повстануть проти діючої влади та що однією з основних причин повномасштабного вторгнення Росії в Україну було бажання України приєднатися до НАТО, повідомляли про вищий рівень інфрагуманізації. Це означає, що вони з більшою ймовірністю вважали колег-росіян менш гуманізованими та приписували їм менше вторинних емоцій порівняно з українцями. Цей процес дозволяє індивідам психологічно дистанціюватися від чужої групи, полегшуючи виправдання негативного ставлення та поведінки щодо них.

Взаємозв'язок між конструктом стабільності, зокрема вірою українців у те, що росіяни не повстануть проти своєї нинішньої влади, та проявами інфрагуманізації в контексті російсько-української війни, має обернений характер. На нашу думку, цей зв'язок пов'язаний з надією українців, що режим у Росії зміниться і це приведе до зменшення міжгрупового насилля та змін на краще для України. Відповідно, представники аутгрупи, які не схильні змінити режим у своїй країні, несвідомо отваринюються. Віра в стабільність російського уряду може ще більше загострити міжгруповий розкол, що спонукатиме українців до інфрагуманізації росіян ще й як засобу посилення згуртованості та відчуття переваги власної групи.

Пояснення прямого зв'язку легітимності та інфрагуманізації полягає у тому, що виправдання вторгнення Росії в Україну бажанням України приєднатися до НАТО «узаконює» його та створює причинно-наслідковий зв'язок. Це певною мірою знімає відповідальність за напад з росіян та перекладає її на зовнішні обставини та міжнародну політику України. Тому у ситуації виправдання дій несвідоме отваринення росіян зменшується.

Наші результати, відповідно до Leyens, et al. (2001), показали, що учасники схильні приписувати більше негативних вторинних емоцій своїй групі (українці), ніж чужій (росіяни). Зокрема, досліджувані у ситуації неспіху персонажа сценарію, як правило, частіше приписували високі оцінки щодо переживання «злості» саме російському психологу. І в аналогічній ситуації неспіху частіше обирали високі

оцінки щодо переживання «розчарування» українському психологу. Враховуючи, що вторинні емоції приписуються виключно людям (а не тваринам), цю диференціальну атрибуцію можна вважати формою заперечення людськості. Але ми виявили ефект інфрагуманізації лише для негативних емоцій, що може бути пов'язано з обмеженою кількістю емоцій, доступних у нашому наборі даних, та проблемами їхньої індивідуальної інтерпретації.

Перспективи подальших досліджень можна вбачати у поєднанні класичного варіанту дослідження інфрагуманізації із методологією багаторівневого моделювання, що дасть можливість аналізувати дані на індивідуальному рівні на етапі підрахунку інфрагуманізації та на міжгруповому на етапі побудови інтеграційної моделі. Також слід застосувати більшу кількість позитивних і негативних емоцій для розуміння особливостей операціоналізації інфрагуманізації.

Декларація про конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність потенційного конфлікту інтересів стосовно дослідження, авторства і/або публікації цієї статті.

Список використаних джерел

- Bandura, A. (1999). Moral disengagement in the perpetration of inhumanities. *Personality and social psychology review*, 3(3), 193–209.
- Bettencourt, B., Charlton, K., Dorr, N., & Hume, D. L. (2001). Status differences and in-group bias: A meta-analytic examination of the effects of status stability, status legitimacy, and group permeability. *Psychological Bulletin*, 127(4), 520.
- Boekaerts, M. (2010). The crucial role of motivation and emotion in classroom learning. *The nature of learning: Using research to inspire practice*, 91–111.
- Brown, R., Eller, A., Leeds, S., & Stace, K. (2007). Intergroup contact and intergroup attitudes: A longitudinal study. *European Journal of Social Psychology*, 37(4), 692–703.
- Cortes, B. P., Demoulin, S., Rodriguez, R. T., Rodriguez, A. P., & Leyens, J. P. (2005). Infrahumanization or familiarity? Attribution of uniquely human emotions to the self, the ingroup, and the outgroup. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 31(2), 243–253.
- Delgado, N., Rodríguez-Pérez, A., Vaes, J., Leyens, J. P., & Betancor, V. (2009). Priming effects of violence on infrahumanization. *Group Processes & Intergroup Relations*, 12(6), 699–714.
- Gaunt, R. (2009). Superordinate categorization as a moderator of mutual infrahumanization. *Group Processes & Intergroup Relations*, 12(6), 731–746.
- Heilman, K. M., & Gilmore, R. L. (1998). Cortical influences in emotion. *Journal of Clinical Neurophysiology*, 15(5), 409–423.
- Kemper, T. D. (1987). How many emotions are there? Wedding the social and automatic components. *American Journal of Sociology*, 93, 263–289.

Kteily, N., Hodson, G., & Bruneau, E. (2016). They see us as less than human: Metadehumanization predicts intergroup conflict via reciprocal dehumanization. *Journal of Personality and Social Psychology*, *110*(3), 343.

Landry, A. P., Ihm, E., & Schooler, J. W. (2022). Hated but still human: Metadehumanization leads to greater hostility than metaprejudice. *Group Processes & Intergroup Relations*, *25*(2), 315–334.

Lang, J. (2020). The limited importance of dehumanization in collective violence. *Current Opinion in Psychology*, *35*, 17–20.

Leyens, J. P. (2009). Retrospective and prospective thoughts about infrahumanization. *Group Processes & Intergroup Relations*, *12*(6), 807–817.

Leyens, J. P., Cortes, B., Demoulin, S., Dovidio, J. F., Fiske, S. T., Gaunt, R., ... & Vaes, J. (2003). Emotional prejudice, essentialism, and nationalism. The 2002 Tajfel Lecture. *European Journal of Social Psychology*, *33*(6), 703–717.

Leyens, J. P., Demoulin, S., Vaes, J., Gaunt, R., & Paladino, M. P. (2007). Infra humanization: The wall of group differences. *Social Issues and Policy Review*, *1*(1), 139–172.

Leyens, J. P., Paladino, P. M., Rodriguez-Torres, R., Vaes, J., Demoulin, S., Rodriguez-Perez, A., & Gaunt, R. (2000). The emotional side of prejudice: The attribution of secondary emotions to ingroups and outgroups. *Personality and social psychology review*, *4*(2), 186–197.

Leyens, J. P., Rodriguez Perez, A., Rodriguez Torres, R., Gaunt, R., Paladino, M. P., Vaes, J., & Demoulin, S. (2001). Psychological essentialism and the differential attribution of uniquely human emotions to ingroups and outgroups. *European Journal of Social Psychology*, *31*(4), 395–411.

Luft, A. (2015). Toward a dynamic theory of action at the micro level of genocide: Killing, desistance, and saving in 1994 Rwanda. *Sociological Theory*, *33*(2), 148–172.

Mosso, C., & Russo, S. (2019). The perception of instability and legitimacy of status differences enhances the infrahumanization bias among high status groups. *Europe's Journal of Psychology*, *15*(2), 358.

Paladino, M. P., Vaes, J., Castano, E., Demoulin, S., & Leyens, J. P. (2004). Emotional infra-humanization in intergroup relations: The role of national identification in the attribution of primary and secondary emotions to Italians and Germans. *Cahiers de Psychologie Cognitive/Current Psychology of Cognition*, *22*, 519–536.

Russo, S., & Mosso, C. O. (2019). Infrahumanization and socio-structural variables: The role of legitimacy, ingroup identification, and system justification beliefs. *Social Justice Research*, *32*(1), 55–71.

Abstract

Hlushko Y. R.,

master of psychology,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
E-mail: glushko301@gmail.com

Kornitska V. I.,

master of psychology,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
E-mail: nika.kornitskaya@gmail.com

Vinogradov O. G.,

PhD (Candidate of Psychological Sciences),
Associate Professor (docent),
Social Psychology Department,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
E-mail: a.g.vinogradov@knu.ua

INFRAHUMANIZATION OF RUSSIANS BY UKRAINIANS DURING THE WAR: THE ROLE OF PERCEIVED STABILITY AND LEGITIMACY OF GROUP STATUSES

The article studies the phenomenon of infrachumanization in the context of the Russian-Ukrainian war. Infrachumanization means a tendency to attribute secondary (purely human) emotions to outgroup members in a lesser extent comparing to ingroup members. The study purpose was to reveal how differences in perceived stability and legitimacy of statuses influence Ukrainians' infrachumanization of Russians, as well as to summarize methodological approaches to the study and measurement of this phenomenon. The study involved 101 Ukrainian psychologists (83.2% women; average age 35). The participants were asked to assess the expression of primary and secondary emotions in the protagonists (Ukrainian and Russian psychologists) in four scenarios describing how some trainings were conducted for Ukrainian refugees (with positive and negative feedback from the training participants). Participants' perceptions of political regime stability in Russia and the legitimacy of

Russia's invasion to Ukraine were also measured. Multivariate analysis of variance and multiple linear regression were used to analyse the obtained data. The results confirmed an existing infrahumanization effect for negative emotions – participants attributed more negative secondary emotions to Ukrainian psychologists compared to Russian psychologists. Regression analysis showed that perceived political regime stability in Russia was negatively related to infrahumanization ($b = -0.20$, $p < 0.01$), while perceived legitimacy of the invasion was positively related to infrahumanization ($b = 0.16$, $p < 0.01$). This means that participants who considered the regime in Russia unstable and justified the invasion demonstrated a higher level of infrahumanization of Russians.

Key words: *infrahumanization, stability, legitimacy, emotions, intergroup conflict.*

Отримано – 21 січня 2024

Рецензовано – 26 січня 2024

Прийнято – 28 січня 2024

Received – January 21, 2024

Revision – January 26, 2024

Accepted – January 28, 2024